

- системний і діяльнісний підхід, що передбачає цілісне формування особистості у практичній діяльності;
- наявність активної, напруженої і успішної діяльності при систематичному підвищенні труднощів;
- узгодженість процесу формування рішучості і інших вольових якостей зі специфікою фізичних вправ;
- обґрунтування вікової періодизації становлення вольової сфери учнів 7 – 17 років, виявлення основних тенденцій та особливостей формування особистісної рішучості на кожному етапі вікового розвитку;
- особистісно-зорієнтований підхід в організації процесу фізичного виховання з урахуванням індивідуальних особливостей вікового розвитку і загальних психологічних закономірностей особистості дітей, підлітків і юнаків.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування особистісної рішучості в учнів ЗОШ засобами фізичної культури. Подальшого вивчення вимагає установлення залежності процесу формування волі від вікових та індивідуальних особливостей, а також обґрунтування нових методик і критеріїв для оцінювання особистісної рішучості і інших вольових якостей.

Література

1. *Артюшенко А.О.* Виховання вольових якостей в учнів середнього шкільного віку в процесі занять фізичною культурою: Автореф. дис...канд. пед. наук. – К., 2003. – 20 с.
2. *Бабаян К.Л.* Анализ структуры волевых качеств и особенности их проявления в процессе воспитания спортсменов: Автореф. дис...канд. пед.наук. – М., 1970. – 21 с.
3. *Бех І.Д.* Виховання особистості: Наукове видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
4. *Ильин Е.П.* Психология воли. – СПб: Питер, 2000.–288 с.
5. *Комогоркин В.А.* Индивидуальные особенности волевой активности школьников подростков: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1979. – 22 с.
6. *Пуни А.Ц.* О самовоспитании воли спортсмена // Проблемы психологии спорта. – М., 1962. – С. 122.
7. *Щербаков Е. П.* Функциональная структура воли: Автореф. дис... докт. псих. наук. – Л., 1990. – 45 с.

УДК 378.013.42

С.П. Архипова

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті розглядаються питання якості освіти, умови якості соціально-педагогічної освіти у контексті ідей Болонського процесу, її спеціалізації і технологізації.

Ключові слова: якість освіти, Болонський процес.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы качества образования, условия повышения качества социально-педагогического образование в контексте идей Болонского процесса, ее специализации и технологизации.

Ключевые слова: качество образования, Болонский процесс.

Annotation. The article deals with the concepts of education quality, conditions of advancement the quality of social – pedagogical education in the context of Bolonian process, its specialization a thechnologization.

Key words: *the quality of education, Bolonian process.*

У сучасному світі освіта стає одним із найважливіших факторів, які впливають на життєдіяльність соціуму та сприяють економічному зростанню, соціальної стабільності, розвитку інститутів громадянського суспільства, гармонізації і стабілізації соціокультурних і міжособистісних відносин [1].

Становлення і розвиток різних форм і видів освіти, її трансформація, поглиблення її можливостей, актуалізація завдань соціальної адаптації молоді, посилення впливу освіти та успішність кар'єри і якості життя в цілому поставили питання якості освіти, оцінки результатів діяльності освітніх закладів на принципово інший, соціально значущий рівень. Справедливо оцінюючи значення освіти як стратегічного фактору суспільного розвитку і фундаменту національної безпеки, передові країни світу постійно і планомірно нарощують рівень і якість освіти, роблять все можливе для відновлення і накопичення освітніх ресурсів [2, с. 5].

Слід зазначити, що для професійної освіти України останніх років в цілому характерна позитивна динаміка: зросла кількість ВНЗ і чисельність студентів, розвиваються міжнародні зв'язки, зріс попит на фахівців з вищою освітою. В той же час ситуація в Україні, як і в інших країнах бувшого СРСР характеризується скороченням виробництва, різкими змінами структури попиту на значну кількість професій, соціальним розшаруванням суспільства, складнощами бюджетного фінансування освіти, втратою зв'язків ВНЗ з роботодавцями. Суспільство зіткнулось із ситуацією неузгодженості таких важливих компонентів, як ринок освітніх послуг, з одного боку, та ринок праці – з іншого [2, с.6].

Така невідповідність вимог часу і системи освіти зумовили пошук шляхів і механізмів її модернізації. У національній доктрині розвитку освіти України зазначається, що стратегічним завданням сучасної системи освіти є поліпшення її якості. Результатом реформ останніх років стало формування системи освіти, орієнтованої на інноваційний розвиток і гарантоване забезпечення якості.

Україна чітко визначила орієнтири на входження в освітній та науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності у контексті європейських вимог, щораз наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу, на що спрямовані зусилля багатьох учених і практиків (А. Алексюк, В. Андрущенко, І. Бабич, В. Грубінко, С. Гончаренко, В. Кремінь, М. Євтух, В. Козаков, С. Сисоєва, М. Степко, Л. Таважнянський, В. Шинкарук та ін.).

Спираючись на ці дослідження, можна зазначити, що провідними критеріями освіти в рамках Болонського процесу є якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку праці; мобільність; посилення конкурентоспроможності системи освіти [3].

Підготовка соціальних педагогів та соціальних працівників у вищих навчальних закладах України розпочалась порівняно недавно, тому потребує вдосконалення. Особливої уваги набувають питання гармонізації теоретичного і практичного складників підготовки, формування у майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників професійних умінь бачити нове в теорії та інтегрувати теоретичні знання в соціально-педагогічну діяльність, а відтак підвищення якості професійної освіти.

Нині науковцями розроблено базові положення щодо змісту підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників, обґрунтовано важливе значення їх психолого-педагогічної підготовки, проведено дослідження історичних передумов виникнення і розвитку інституту соціальних педагогів, проаналізовано питання професійного становлення соціальних педагогів та соціальних працівників, а також досвід підготовки фахівців соціальної сфери за кордоном (Р. Вайнола, О. Безпалько, Н. Заверико, І. Зверева, А. Капська, І. Козубовська, І. Мигович, Л. Міщик, М. Лукашевич, Г. Лактіонова, В. Поліщук, О. Пічкарик, С. Харченко та ін.).

Проте проблема удосконалення підготовки фахівців соціальної сфери у контексті ідей Болонського процесу не знайшла належного висвітлення в працях науковців, хоч приєднання

України до Болонського процесу дає новий імпульс модернізації вищої професійної освіти, відкриває додаткові можливості для підвищення якості професійної підготовки фахівців.

Тому метою нашої статті є аналіз умов підвищення якості соціально-педагогічної освіти у контексті ідей Болонського процесу, її спеціалізації і технологізації, а також готовності студентів до навчання в нових умовах.

Входження України у світовий освітній простір, її участь у Болонському процесі, соціально-економічні реалії XXI ст. висувають нові вимоги до зусиль держави і національної системи освіти по розв'язанню проблем якості освіти. Підвищення якості освіти стає сьогодні одним із пріоритетних завдань політики більшості розвинених країн. Країни-учасниці Болонського процесу всіляко прагнуть розвивати якість освіти на рівні навчального закладу, на національному і європейському рівні. Вони підкреслюють необхідність вироблення критеріїв та методології забезпечення якості освіти.

Вони також вказують, що у відповідності з принципом автономії кожен ВНЗ несе відповідальність за якість наданої ним освіти і тим самим створює основу для відкритості і звітності академічної системи в рамках національної системи якості [2, с.7].

З точки зору питань, що розглядаються, дуже важливим є розуміння сутності і змісту якості освітньої системи, результатів освітньої діяльності і процесів їх досягнення з точки зору обох сторін — споживача і виробника. Це розуміння має особливе значення для формування політики ВНЗ, для встановлення стандартів якості освітніх послуг та визначення критеріїв їх оцінки.

Цікавою у цьому плані є думка вчених Дослідницького центру проблем якості підготовки фахівців Н. Селєзньової, А. Субетто, та ін. [6]. Методологічно обґрунтованим і виправданим ми вважаємо представлення ними структури якості освіти як єдності якості самої системи освіти, якості освітніх процесів і якості результатів освіти (рівня освіченості). Винятково важливим є розуміння того, що якість освіти формується і проявляється у двох її основних формах: внутрішня якість (освітнє середовище) і зовнішня якість (ступінь впливу освіти на суспільство) [2, с.10].

Таким чином, якість освіти не може бути визначена як атрибут певної продукції чи послуги навчального закладу. Якість завжди виступає як засіб, за допомогою якого виявляється відповідність (чи невідповідність) самої системи, процесів які в ній відбуваються і досягнутих результатів вимогам держави, суспільства і окремої особистості. І система, і процес, і результат повинні відповідати своєму соціальному призначенню.

Системна організація діяльності по управлінню якістю соціально-педагогічної освіти ставить нові завдання, виконання яких вимагає глибокого аналізу і обліку різних аспектів діяльності спрямованих на постійне удосконалення.

Удосконалення починається з прийняття фахівцем вимог, поставлених перед сучасним суспільством, з усвідомлення нових стосунків, які виникають у суспільстві. З іншого боку, відбуваються зміни у характері і змісті вимог, які людина (фахівець) ставить до життя, до суспільства. При аналізі вимог до якості соціально-педагогічної освіти важливо враховувати дві важливі складові якості: «інструментально вимірювана якість», яка відносно до стандартизованих аспектів освітніх послуг і так звана «якість відчуття», яка пов'язана з нематеріальними чи психологічними аспектами освіти.

Освітня діяльність, як і будь-яка інша людська діяльність, передбачає наявність чотирьох основних елементів: суб'єкта, предмета, засобів і середовища діяльності. Підвищення якості соціально-педагогічної освіти в рамках цієї моделі буде залежати від характеристик кожного елемента:

- суб'єкта освіти – навчального закладу і осіб, які здійснюють освітню діяльність (викладача, методист, керівник практики, автор програми, посібника, методичних матеріалів, студент і т.п.);
- предмета освітньої діяльності – всього того, що перетворюється в діяльності суб'єкта (інформація, відносини, установки, інші матеріальні і нематеріальні об'єкти);

– освітнього середовища (від оснащення навчального процесу до характеру взаємовідносин, культури, традицій і т.п.).

Своєрідною відповіддю на проблемну ситуацію в освіті, яка виникла в результаті протиріччя між необхідністю забезпечити сучасну якість освіти, яка б відповідала міжнародним вимогам, і неможливістю розв'язати це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого збільшення інформації, яку потрібно засвоїти, є орієнтація вимог до рівня підготовки фахівців на досягнення професійної компетентності. Тобто мета професійної підготовки сучасного фахівця задається як очікуваний результат – становлення професійної компетентності [4].

Орієнтація та досягнення професійної компетентності задає принципово іншу логіку організації вищої професійної освіти, приводить до необхідності змін усіх компонентів освітнього процесу.

Провідною ідеєю, яка зафіксована у Болонській декларації є ідея запровадження індивідуально орієнтованого навчання, або елементів так званого Болонського процесу. Його вплив у процесі професійної підготовки фахівців соціальної сфери має бути спрямований на подолання існуючих певних недоліків, зокрема:

- неадекватність реакцій фахівців соціальної сфери на нестандартні соціально-педагогічні ситуації;
- значні труднощі у соціально-педагогічному спілкуванні;
- слабкий прояв внутрішніх стимулів до саморозвитку, само становлення, самовдосконалення;
- низький рівень активності і творчості;
- недостатній рівень професіоналізму у вирощенні соціально-педагогічних проблем тощо.

Стратегія соціальної освіти в контексті Болонського процесу визначена потребами формування нової генерації соціальних педагогів та соціальних працівників – носіїв і джерел соціальної та професійної діяльності. Високої культури, інтелігентних, з розвинутими індивідуальними здібностями і реалізованими потенціальними можливостями; яскравих особистостей, гуманних, спроможних концептуально осмислювати та проектувати власну соціально-педагогічну діяльність і забезпечувати її продуктивність; обізнаних в існуванні різних механізмів розуміння іншої людини; готових брати на себе відповідальність і відстоювати власну позицію; соціальних педагогів соціальних працівників, які володіють оптимальними технологіями соціально-педагогічної діяльності.

Дані положення, в свою чергу, визначають принципи відбору змісту, логіку взаємодії дисциплін навчального плану, послідовність їх засвоєння.

Провідними принципами відбору змісту професійної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників стають принципи соціокультуровідповідності і практикоорієнтованості.

Технологія підготовки фахівців соціальної сфери, ґрунтується на таких концептуальних ідеях:

– в основі змісту підготовки соціальних педагогів за новою технологічною системою лежить оволодіння досвідом соціально-педагогічної діяльності; навчально-професійна діяльність студентів виступає інтегруючим фактором усієї системи підготовки;

– логіка навчального процесу будується за схемою – від практики, суб'єктивного досвіду до теоретичних узагальнень;

– активне оволодіння досвідом соціально-педагогічної діяльності відбувається поетапно і системно (безвідривна практика вже на першому курсі, залучення до волонтерської діяльності з перших тижнів перебування в університеті; громадська діяльність; участь у роботі студентської соціальної служби; різні види практик тощо);

– створення альтернативи для самостійного вибору (спільні роздуми; спонукання до самоаналізу; звернення до досвіду старшокурсників, випускників, поради; підказки; схвалення дій; навіювання тощо);

– запровадження у навчальний процес нетрадиційних форм навчання (узагальнюючі лекції, різноманітні тренінги, які часто проводяться спільно з практичним працівниками;

практичні заняття по розв'язанню педагогічних задач і аналізу соціально-педагогічних ситуацій; семінар-гра; семінар-аукціон; лекція з помилками; ділові ігри; конференції; діагностичні заняття і т.п.);

- розвиток соціального досвіду в умовах соціокультурної діяльності у ВНЗ;

- пізнання соціально-педагогічної дійсності на основі систематичного, планомірного спостереження і аналізу соціально-педагогічних ситуацій; включення студентів у процес самоосвіти і самовиховання; залучення студентів до творчої діяльності, до науково-дослідної роботи;

- налагодження та підтримка зв'язків, які спрощують потрібну взаємодію сторін навчального процесу (навчальний заклад – соціальна установа, соціальна установа – клієнт, клієнт – студент, студент – супервізор, супервізор – навчальний заклад, супервізор – соціальна установа, навчальний заклад – студент, студент – соціальна установа).

В якості основної освітньої стратегії соціально-педагогічної освіти, можна виділити стратегію проектування, яка може реалізуватись за допомогою таких стратегій, як:

- практико-орієнтоване модульне навчання;

- навчання за допомогою методу кейсів (під методом кейсів розуміють вивчення дисципліни шляхом аналізу значної кількості ситуацій чи завдань певної комбінації);

- навчання на основі соціальної взаємодії [4].

Умовами реалізації стратегій спеціальної освіти є формування власної позиції майбутнього соціального педагога і соціального працівника під впливом вибору і реалізації кожним студентом індивідуальної траєкторії отримання освіти, в якій інтегрується власне освіта, її рефлексія, обговорення студентами разом з викладачем освітніх ситуацій, спільна пошукова і науково-дослідна робота.

Аналізуючи умови реалізації стратегії соціальної освіти в сучасних умовах слід назвати три характеристики Болонського процесу, які з одного боку враховують зміни психології нового покоління, а з іншого – сприяють запровадженню і розповсюдженню таких змін. Це, по-перше. Усвідомлення незворотності того, що відбувається, по-друге, становлення нової моделі інтелекту студентів і, і по-третє, формалізація освітньої діяльності [3].

Впровадження Болонської системи спрямоване, по-перше, не тільки на досягнення кожним студентом запланованих результатів, а й на створення умов необхідних для цього; по-друге, на виявлення та розвиток особистісних якостей майбутніх фахівців, їхнього мислення, пізнавальних здібностей, навичок самостійного набуття знань з метою якісної підготовки до майбутньої соціально-педагогічної діяльності та суспільної життєдіяльності.

А звідси і цілий ряд завдань, які сьогодні повинні вирішувати вищі навчальні заклади:

- забезпечення неперервності професійної освіти, наступності освітніх програм різного рівня;

- здійснення взаємодії з метою забезпечення доступності, підвищення якості професійної освіти;

- створення навчально-методичного забезпечення, яке б супроводжувало вибір майбутнього фахівця;

- створення і запровадження сучасних засобів контролю за якістю освіти на усіх рівнях і ступенях системи неперервної професійної освіти;

- перехід на модульну структуру змісту освітньої програми, а також перехід на кредитно-залікову систему;

- створення і впровадження інноваційних освітніх програм, які відображали б пріоритетні напрями розвитку науки і забезпечували підготовку фахівців світового рівня;

- розвиток інфраструктури ВНЗ, оновлення освітнього середовища; структура управління навчальним процесом і факультетом;

- забезпечення належної матеріально-технічної бази, розширення доступу студентів і викладачів до електронних ресурсів, модернізація бібліотеки, створення медіатеки;

- перетворення кафедри у науково-освітній центр;

- розробка нових підходів до розрахунку навантаження кафедри і кожного викладача; перегляд видів діяльності викладачів; перегляд кадрової політики;
- пошук шляхів подолання стереотипів, які склалися в організації освітнього процесу, розгортання проектної діяльності по розробці науково-обґрунтованих рекомендацій технологій, методик використання сучасного наукового знання;
- розвиток транснаціональної освіти, яка матиме такі механізми навчання, як дистанційне, модульне і т.п. і нові освітні заклади (Офшорні навчальні заклади, корпоративні університети, міжнародні навчальні заклади, віртуальні університети і т.п.).

Перевагою Болонського процесу стає те, що сьогодні якісну професійну освіту можна отримати без перевантажень навчальних планів і з максимальною свободою вибору для студентів. І слово «вибір» тут є ключовим.

Збільшення частки і ролі вибору, свободи і відповідальності за нього сьогодні є одним з актуальних завдань розвитку вітчизняного освітнього простору. А студент сьогодні має реальне право формувати своє рішення у виборі:

- освітньої програми (бакалавр, спеціаліст, магістр);
- формату нелінійного розкладу (індивідуальне планування послідовності освітнього процесу);
- дисциплін, профілю, спеціалізації (соціальна педагогіка, спеціалізація: практична психологія; соціальна педагогіка, спеціалізація: сімейне гувернерство; соціальна робота, спеціалізація: соціально-правовий захист і т.п.);
- додаткових програм (в тому числі і в інших ВНЗ) (студентам надається право вибору другої вищої освіти);
- завдання для науково-дослідної роботи (участь у різноманітних конкурсах, науково-практичних семінарах, конференціях і т.п.);
- характеру і технологій самостійної роботи (студент отримує можливість не заучувати готові знання, а опановувати певні види діяльності, імітувати їх, аналізувати чужий досвід, створювати новий досвід у проектуванні і т.п.).

Досягнення цілей Болонської декларації визначає напрями змін процесу підготовки фахівців як процесу, який розширює життєвий простір, в якому особистість буде, набуває певної «траєкторії власного руху» у відповідності з такими орієнтирами: цінності зовнішнього світу і цінності внутрішнього світу (самопізнання, самооцінка, саморозвиток).

Таким чином, можна стверджувати, що приєднання України до Болонського процесу дає новий поштовх для реформування підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників, відкриває додаткові можливості для підвищення її якості.

А наша спільна діяльність по оновленню соціально-педагогічної освіти зможе забезпечити певні соціальні ефекти:

- становлення людини нового культурного типу;
- досягнення нової якості освіти;
- підвищення престижу фахівців з вищою соціально-педагогічною освітою;
- задоволеність роботодавців якістю професійної підготовки;
- усталеність соціального партнерства;
- зниження соціальної напруги у суспільстві засобами освіти тощо.

Ефективність і результативність цієї роботи залежить від злагодженості дій усіх вищих навчальних закладів України.

Література

1. Болонський процес у фактах і документах / Упорядники *Степко М.Ф., Болюбаши Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабич І.І.* – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. Гнатюка, 2003. – 52 с.
2. *Бордовский Г.А., Тряпичин С.Ю.* Концептуальне підходи к управлению качеством современного образования // Информационный бюллетень № 1 (29) – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2006. – С.5 – 19.

3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / За ред. В.К. Кременя. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
4. Компетентностный подход в педагогическом образовании: Коллективная монография / Под ред. В.А. Козырева, Н.Ф. Радионовой, А.П. Тряпицыной. СПб.: Изд-ва РГТУ им. А.И. Герцена, 2005. – С.15 – 44.
5. Козырев В.А., Шубана Н.Я. Высшее образование в России в зеркале Болонского процесса: Научно.-метод. пособие. – СПб.: Изд-во РГТУ им. А.И. Герцена, 2005. – С. 3 – 25.
6. Новое качество высшего образования в современной России (содержание, механизмы реализации, долгосрочные и ближайшие перспективы) // Труды исследовательского центра (Под ред. Н.А. Селезневой, А.И. Субетто. – М., 2002. – 243 с.
7. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття / Авт.кол.: В. Литвин, В. Андрущенко, С. Довгий та ін. – Кн. 3: Модернізація освіти – К.: Навчальна книга, 2003. – 943 с.
8. Чобітько М.Г. Особистісно-орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічний аспект. – Черкаси: Брама – Україна, 2006. – 560 с.

УДК 37.013.42

О.Д. Балдинюк

ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ: НАСТАВНИК ОЧИМА ДІТЕЙ

Анотація. У статті автор висвітлює питання роботи дитячих громадських об'єднань, розкриває зміст необхідних компетенцій, якими повинен володіти соціальний педагог для організації ефективної професійної взаємодії з дитячими об'єднаннями.

Ключові слова: соціальний педагог, громадські об'єднання.

Аннотация. В статье автор освещает вопрос работы детских общественных объединений, раскрывает содержание необходимых компетенций, которыми должен владеть социальный педагог для организации эффективного профессионального взаимодействия с детскими объединениями.

Ключевые слова: социальный педагог, общественные организации.

Annotation. The author of the article considers the problem of children's social associations, enlightens the contents of necessary competences which the social pedagogue should have for the organization of effective professional interaction with children's associations.

Key words: social teacher, children's social organizations.

Радикальні зміни всіх сторін життя суспільства, що відбулися в останні роки в Україні, є причиною виникнення цілого ряду гострих проблем. Складне економічне становище країни, крах колишнього світогляду й несформованість нового призвели суспільство до серйозних труднощів і внутрішніх конфліктів. Особливо важким цей період виявився для підростаючого покоління. Серед підлітків посилюється нігілізм, демонстративна й зухвала поведінка стосовно дорослих, поширюється адиктивна поведінка. Школа зіштовхнулася з однією із центральних психолого-педагогічних проблем – алкоголізмом, наркотизацією тощо.

Проблема, яка розглядається в даній роботі, не випадково стала предметом вивчення у соціальній педагогіці. В умовах, коли змінюється суспільство, серйозно переосмислюються погляди на цілі, завдання дитячих організацій та об'єднань. В числі чинників, що визначають їх успіх, – підготовленість дорослих до роботи з дитячими об'єднаннями, уміння встановлювати демократичний стиль відносин з дітьми і підлітками, здатність взаємодіяти з дитячими